

Papallonades de papallons

Jordi Domingo Calabuig

Un tret comú a qualsevol cultura és el fet de que la seua llengua reflecteix amb una gran precisió i fidelitat la diversitat del seu entorn. Esclariré de seguida el significat d'aquest raonament inicial. La natura, el tema que ens pertoca en aquesta secció, o encara millor, la diversitat de la natura ha enriquit de manera considerable la nostra llengua fins al punt que podem definir qualsevol aspecte del paisatge que ens envolta amb la seua paraula, o el que és encara més sorprenent, amb un gran nombre de paraules. Penseu, per exemple, en la gran quantitat de noms que reben els arbres arreu de les terres de parla catalana, o els pardals, o els peixos... I si no ara veureu un dels exemples més meravellosos.

Anem a parlar dels insectes, i concretament dels lepidòpters. Perdoneu si comence precisament amb la designació més científica, potser la més allunyada de la cultura popular. Aquest mot prové del grec, de *lepis* i de *pteron*, és a dir, insectes d'ales escatades. Clar que si parlem de papallona o papalló tothom comprendrà ràpidament de quin tipus de bestiola parlem, perquè aquestes són les paraules que fem servir al País Valencià i a les

terres de l'Ebre. Tanmateix, als territoris pirinencs i pre-pirinencs, hauríem de parlar de papioles o pampalotes, i a les illes Balears de pampalotes. En qualsevol cas, totes aquestes denominacions tenen una arrel comuna llatina que és el vocable *papilio*.

Però no sempre és així, també podem trobar alguns exemples on s'ha produït una desviació de la veu llatina original. A les terres altes del Principat es parla de voliana o voliana que fa clara referència a la capacitat majestuosa de vol d'algunes espècies. També s'esdevé el mateix quan ens referim a alguns grups de lepidòpters molt concrets. Al País Valencià, per a designar les papallones nocturnes utilitzem paloma o palometa. En canvi, les que ataquen les collites, els teixits o els productes alimentaris emmagatzemats es diuen arnes o tinyes. La família dels satúrnids, que inclou les papallones més grans i vistoses de la nostra fauna, s'anomenen paons, mentre que els licènids, una família diürna amb ales d'un color blau penetrant són reconegudes per tothom com blavetes. També els esfíngids, lepidòpters nocturns gruixuts, de vol ràpid i sorollós han heretat un gran riquesa eti-

mològica: borinot, borino, esfinx, bufaforat, mosca boja... Fins i tot, tenim vocables en perill d'extinció, quasi desapareguts, com ara babiana o papallol, aquest últim endèmic de la franja del Rosselló.

I que dir de les derivacions... les possibilitats es multipliquen... segur que heu sentit alguna vegada expressions com fer el papalló o la palometa (anar d'un lloc a l'altre sense parar), papallonar o papallonejar (rondar un xic o una xica, flirtejar, etc.) o dir d'algú que estava apapallonat (que està atabalat per qüestions del cor). De fet, crec que molts de vosaltres podríeu fer curioses aportacions a aquest vocabulari lepidopterològic.

Ja heu vist, fins ací ja ens hem referit a aquest insectes de 22 maneres diferents a més de recordar unes quantes expressions i derivacions etimològiques. Les conclusions pareixen obvies. O som un poble ric en sinonímies, o al nostre territori abunden les papallones o aquestes sempre han estat un dels insectes més fascinadors per als homes... Cadascú que trie l'opció que més li agrada. Jo després de papallonejar entre les tres quede amb totes elles!